

Araştırma Makalesi

www.ziraat.selcuk.edu.tr/ojs
Selçuk Üniversitesi
Selçuk Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi
25 (4): (2011) 79-90
ISSN:1309-0550

Açık Alan Heykellerinin Çevre İle İlişkinin Konya Atatürk Anıtı Örneğinde İrdelenmesi

Banu ÖZTÜRK KURTASLAN^{1,3}, Talha HATIPOĞLU

¹Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Konya/Türkiye

²Konya Selçuklu Belediyesi, Konya/Türkiye

(Geliş Tarihi: 01.09.2011, Kabul Tarihi:30.07.2011)

Özet

Açık alan heykelleri, özellikle anıtlar, kişi ve toplumların yaşantısındaki önemli olay ya da durumları simgeleştirerek ortak bir bellek ve kentlilik bilinci oluşumunda önemli roller üstlenmekte, çevreleri ile bu bağlamda farklı diyaloglar kurmaktadır. Tarihsel gelişim sürecinde açık alan heykelinin üstlendiği roller değişen toplumsal dinamiklerle farklılaşmıştır. Heykel Avrupa'da Rönesans'ın ortaya çıkışı ile gerçek anlamda kendini var edebilmiş, mimari yapıdan koparak, bağımsız bir şekilde kent meydanlarına taşınabilmiştir. Türklerde ise M.S. VI. Yüzyıl'dan itibaren heykel ve anıtlara rastlanmaktadır fakat bu gelenek daha sonraki dönemlerde devam edememiş, Cumhuriyet Dönemi'nde ise Atatürk Anıtları ile devam etmiştir.

Açık alan heykellerinin ve anıtların yerleştirilmesinde çevre ile olan fiziksel ve toplumsal ilişkileri dikkate alınmalıdır. Çevre ile olan toplumsal ilişkiler; konu, kronoloji, fayda ve sosyo-kültürel kabul edilebilirlik başlıkları altında ele alınmıştır. Fiziksel ilişkiler ise hacim, biçim, malzeme ve yerleştirme açısından incelenmiştir.

Konya Atatürk Anıtı ise çevresi ile olan ilişkileri de bu açıardan ele alınmıştır. Bu bağlamda anıtın çevresi ile olan ilişkilerinde özellikle hacimsel açıdan ve yerleştirme açısından önemli sorunlar gözlemlenmiştir. Anıtın yer aldığı mekânın sınırlarının tanımsız olması ve trafiğe maruz olması bu sorunların belirgin göstergeleridir.

Anahtar Kelimeler: anıt, heykel, anıt ve çevre, heykel ve çevre, açık alanda heykel

Investigating The Relations of Open Space Sculptures With Environment on The Sample of Konya Atatürk Monument

Abstract

Open space sculptures, especially monuments have important roles on constituting a common memory and urbanizing consciousness by symbolizing important events or conditions and in this context they create varied dialogues with their environments. In historical development process the roles of open space sculptures have been differentiated with changing social dynamics. With emerging of Renaissance in Europe, sculpture has expressed itself in real meaning and moved to urban squares independently. As for Turks, monuments and sculptures have been met since VI A.C. but this tradition couldn't continued later terms. In Republic Term it continued with Atatürk monuments.

In placing of open space sculptures, the relations with physical and social environment must be considered. The social relations of the sculpture with the environment have been investigating on; subject, chronology, usefulness and socio-cultural acceptance. The physical relation between sculpture and its environment have been examined from the viewpoints of volume, form, material and placing.

Konya Atatürk Anıtı has been investigated from these viewpoint. In this context important problems have been observed especially from the viewpoints of volume and spacing. Imperceptible borders of the space and its being open to the vehicle traffic are the clear indications of these problems.

Key Words: monument, statue, monument and environment, sculpture and environment, sculpture in open space.

Giriş

Kent, insanları kırsal yaşam tarzından farklı ve yeni bir yaşam biçimine hazırlayan ve zorlayan bir yapı/organizmadır. Kentleşme ise kentin çekiciliğinden değil, kırsal yaşantının iticiliğinden kaynaklanmaktadır. Kentin estetik unsurları insanların kentleşmeden kaynaklanan sağlıksız oluşum ve atmosferden uzaklaşmasında oldukça önemli rol oynamaktadır (Ergin 1998).

Kentsel mekânın oluşumunda estetik değerler ve sanatsal nitelikler önemli girdilerdir. Açık alan heykelleri de kentsel mekânı estetize eden, daha yaşanılır kılabilen önemli öğelerdendir. Diğer yandan açık alanlara yerleştirilecek sanat yapıtları, toplumsal yaşamın biçimlenmesinde önemli bir konuma sahip olurken, aynı zamanda bireyi ve toplumu uyarmak ve tinsel yönden harekete geçirmek gibi işlevleri de yerine getirmektedirler (Ergin 1998).

³Sorumlu Yazar: bkurtaslan@selcuk.edu.tr

Kentsel mekânlarda yer alan sanat yapıtları, toplumun sorunlarını yansıtan, kültürel birikimlerin iletilmesini, kentin çevresi ile bütünleşmesini, kent ve çevre birlikteliğinin anlam kazanmasını sağlayan bütünsel bir yapıya sahiptirler. Açık alan heykelleri (anıtları), çağdaş bir çevre oluşumunda büyük rol üstlenen plastik elemanlardır (Güç 2005).

Toplumsal yaşamda insanlarla doğrudan buluşan açık alan heykelleri öncelikle kamuya ait heykellerdir. Bu nedenle bir kentin meydanlarına, yapıların önüne, açık alanlarına yerleştirilecek olan alan heykellerinin ve diğer sanat yapıtlarının asıl sahipleri de o mekânı paylaşan insanlardır. Günümüzde de açık alan heykelleri çeşitli form ve tekniklerde ifade edilmekte olup, kent ve sanat birlikteliğinde önemli rol üstlenmektedir (Güç 2005).

Açık alan heykelleri konusunda anıtlar özel bir yere sahiptirler. Birey ve toplumların yaşantısındaki önemli olay ya da durumları simgeleştirerek ortak bir bellek ve kentlilik bilinci oluşumunda üstlendikleri rollerle anıtlar, çevreleri ile bu bağlamda farklı diyaloglar kurmaktadır.

Materyal ve Metot

Araştırmada materyal olarak konu ile ilgili kitap, yerli ve yabancı makale ve raporlar ile internetten elde edilen veriler kullanılmıştır. Araştırma alanı olarak seçilen Konya Anıt Meydanı'na ve meydanda yer alan Atatürk Anıtı'na ilişkin gözlemler yapılmış, fotoğraflar çekilmiş, uzmanlarla sözlü görüşmeler yapılmıştır. Araştırmada önce heykel ve anıt kavramları tanımlanmıştır. Heykelin fiziksel ve sosyo-kültürel çevre ile olan ilişkilerinde etkili olan ölçütler belirlenmiş, Konya Atatürk Anıtı'nın çevre ile olan ilişkileri de bu ölçütler açısından ele alınmış ve değerlendirilmiştir.

Heykel ve Anıt Kavramları

Heykeltıraş August Rodin'e göre "heykel uzayda (boşlukta) girinti ve çıkıntı yaratma sanatıdır. Heykel, sanatçının amacına uygun olarak seçtiği malzemelerden inşa edilerek oluşturulan üç boyutlu, dokunulabilen, uzayda yer kaplayan bir biçimdir (Yılmaz 1999). Kapalı ya da açık bir mekân süslemek, anlamlandırmak işlevlerini üstlenen, elle tutulabilen, dokunulabilen, etrafında dolaşılabilen, insan düşünce ve imgeleminin bir sonucu olan üç boyutlu biçime heykel denir" (Yılmaz 1999).

"Anıt" sözcüğü ise "anmak" fiili ile ilişkili olarak: bir şeyin (olay, kişi vb.) anılması amacı ile yapılan yapıt anlamına gelmektedir. Osmanlıca'da "âbide" sözcüğü ise değişik kökenli: "âbid (sonsuz, ebedi)" kökünden türemiştir. Burada "anıyı sonsuzlaştırmak" anlamına yer verildiği görülmektedir. Bütün Romen dillerinde kullanılan ve İngilizce'ye de geçmiş olan "monument, monumento" sözcüğü de Latince "monere" (hatırlamak) kökünden gelmekte ve benzer anlam taşımaktadır (Kuban 1973).

Şekil 1. Notre-Dame Katedrali (<http://www.breroy.com/notre%20dame%20cathedral.jpg>)

Şekil 2. Parthenon Tapınağı (<http://theallseeingeve.tv/parthenon-and-the-acropolis-landmark-1.jpg>)

Anıt kavramı, Batı dillerinde olduğu gibi Türkçe'de de mimarlık ve heykel alanlarını içeren bir terim olarak kullanılmaktadır. Bir olayın, bir kişinin ya da bir topluluğun anısına adanmış, o olay kişi ya da topluluğun anısını yaşatmak amacıyla yapılmış her tür yapı ya da heykel "anıt" kapsamı içine girmektedir. Mimarlık anlamında bir yapının anıt sayılabilmesi için, kentin genel dokusu ya da görünümü içinde, öteki yapıların oluşturduğu tekdüze ve bir örnek çoğunluktan ayrılması, işlevsellikle estetiği, belli bir anlayış çerçevesinde birleştirilmesi, dönemin mimarlığı içinde kişilikli bir yapı özelliğini yansıtması gerekmektedir. Uluslararası Müzeler ve Anıtlar Konseyi (ICOMOS)'nin tanımına göre, koruma bağlamında anıt, "arkeolojik, tarihsel, estetik ya da etnografik önemiyle tanınan ve bundan ötürü korunmaya değer görülen her tür taşınmaz mal"dır (Özsezgin 1991). Anıt, Avrupa Kültürel İşbirliği Konseyi'nin Avrupa Kültürel Mirasının Envanteri çalışmasında ise; "Tarihsel, artistik ya da arkeolojik önemi olan tek yapı veya yapı grupları (cami, kilise, türbe ve diğer mezar anıtları, askeri ve mimarlık örnekleri, tarımsal ve endüstriyel mimarlık örnekleri vb.)" olarak tanımlanmıştır (Şekil 1-2-3-4) (Özyaba 1999).

Anıt; sahip olduğu sanat, tarih ya da genel olarak kültür değeri açısından kamu için olduğu kadar, bir ülke, bir ulus, belirli bir bölge, bir şehir, bir köy ya da bir aile açısından da belirli bir önem taşıyan bir yapıt olabilmektedir.

1964 yılında kabul edilen Venedik Tüzüğü'nde anıtın anlamı genişlemiştir. Venedik Tüzüğü Madde 1'de tarihi anıt kavramı sadece bir mimari eseri içine almamakta, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kapsamaktadır (www.restorasyon.org.2003).

Şekil 3. San Pietro Kilisesi (http://www.guid روما.com/piazza_san_pietro.jpg)

Şekil 4. Özgürlük heykeli (http://www.wirednewyork.com/landmarks/liberty/images/statue_of_liberty.jpg)

Heykel dalının kuşkusuzca en güç yanını anıtlar oluşturmaktadır. Bir anıtta heykel bulunmakla birlikte, anıt yalnızca bir heykel ve kabartmalar bütünü ya da gereç ve teknik açıdan bir birleştirme değildir. Açık alanlara yönelik olarak tasarlanan anıtlar, kente estetik katkı sağlamalarının yanında mekâna müdahale eden, yaşamın içerisine doğrudan katılarak insan ve toplumları kültürel, sosyal ve psikolojik anlamda etkilemeyi ve değiştirmeyi amaç edinen bir oluşumdur (Güç 2005).

“Anıt”ın en büyük özelliği zaman boyutudur. Bu açıdan anıtlar, “tarihi içerikli” ve “çağdaş” olarak ikiye ayrılabilir. Gerçek anıt ise kendi çağıyla değil, kendinden sonrakilerle yaşayabilen anıttır (Kuban 1973).

Heykel ve anıtlar çoğu zaman kentlerin simgeleridir. Kentler bu simgelerle tanınırlar. Örneğin New York denince “Özgürlük Anıtı”, Londra denince “Trafalgar Anıtı”, Paris denince “Eiffel Kulesi”, İstanbul denince camilerin silüetleri göz önüne gelmektedir (Alkar 1991) (Şekil 4-5-6-7).

Tarihsel Süreçte Kent Alan Açık Alan Heykelleri

Tarihsel süreç içerisinde açık alan heykelleri değişen toplumlarda ve çeşitli dönemlerde kendilerini değişik biçimlerde ifade etmişlerdir. Örneğin figüratif olarak yaşama katılan açık alan heykeli zamanla bu özelliğini terk etmiş, soyut değerlere ulaşmış, içinde yer aldığı mekânı zenginleştirme ve dinamizm kazandırma amacını gerçekleştirmiştir (Güç 2005).

Şekil 5. Trafalgar Anıtı (http://images.travelpod.com/users/foothills_bears/1.1183306859.nels onxs-monument-in-traffic-square.jpg)

Heykelin kentsel alan ve mimari yapı ile ilişkisi tarihsel süreç içerisinde Ortaçağ'da toplumsal ve kolektif düzeyde bir anlam içermiştir. Heykel dini yapılarda yer alırken bu yapıda fiziksel olarak değil, ancak anlamsal olarak kendini var etmekte idi (Turani 1992).

Rönesans öncesinde sanat eserleri mimarinin bir parçası olarak görülmüş ve kendilerini bağımsız olarak varedememiştir (Güç 2005). Heykel, mimari yapıların içerisinde yer almış, mimariyi estetik açıdan tamamlayan bir unsur olarak düşünülmüştür. Rönesans'ın ortaya çıkışı ile heykel de gerçek anlamda kendini var edebilmiş, mimari yapıdan koparak, bağımsız bir şekilde kent meydanlarına taşınabilmiştir.

Şekil 6. Eiffel Kulesi (http://www.resimler.com/data/media/1196/paris_Eiffel%20kulesi.jpg)

Şekil 7. Selimiye Camii (http://www.buyutec.net/data/media/42/Edirne_Selimiye-cami.jpg)

Şekil 9. Campidoglio Meydanı (Orijinal 2009).

Rönesans'ta heykel, ilk defa mekân kurucu olarak Michelangelo'nun Roma'da Campidoglio meydanına yerleştiği Marcus Aurelius heykeli ile kent meydanında yerini almış, mimari yapı ve çevre ile bağımsız bir biçimde ilişkiye girmiş ve kent görüntüsüne yeni bir anlam kazandırmıştır (Şekil 9) (Turani 1992).

Bu dönemde heykel kent meydanlarında, sivil ve dini yapıların önlerinde yer almıştır. Rönesans'taki sosyal ve kültürel değişim, sanat ürünlerinde bireyselliğin oluşmasında etken olmuştur (Güç 2005).

Anıt'ın Anadolu'daki Tarihçesi

Türklerde Anıt

Orta Asya'da Orhon Vadisi'nde Türk dili, tarihi ve sanatı açısından büyük önem taşıyan, üzerlerinde yazıtların yer aldığı taştan anıtlarla karşılaşmaktadır. Yine Orhon vadisinde Lumir başkanlığında, 1958 yılında Çekoslovak Arkeoloji Enstitüsü'nün yaptığı araştırma ve kazılar, Kültigin ve karısını yan yana oturmuş durumda canlandıran mezar anıtının bulunmasıyla sonuçlanmıştır. Çevresinde başka anıtların da yer aldığı bu önemli buluntu merkezinde, ayrıca Kültigin'in heykelleri olan balballara, nöbet bekleyen bir çift koç ve dağ keçisi heykeline, başka parçalara da rastlanmıştır (Şekil 10-11) (Kuban1973).

Şekil 10. İnsan figürlü 'Balbal' (http://www.kesfetmek.com/fotograf/kultur/06449/images/imperiaflex_0_15_0.jpg)

M.S. 745 yılında kurulan Uygurlarda da anıt kavramı güçlü olarak yaşanmıştır. Uygurlar daha çok Budizm'in etkisinde kalmışlar, Hint, Çin ve Yunan sanattan beslenmiş, gerçekçi bir heykel ve resim sanatına ulaşmışlardır. VIII. ve IX. yüzyıla ait ürünler, günlük yaşamdan simgesel değerlere kadar çeşitli amaçlar için yapılmışlardır. Bütünüyle bu gerçekçi örnekler, dinsel sınırlardan, gündelik konulara kadar uzanmakta, anıtsal niteliklere bürünmektedir.

Karahanlılar zamanında ise X. yüzyıldan itibaren Müslümanlığın Türkler arasında güçlenmesiyle, önemli olayları, kişilerin mezarlarını anıtlara dönüştürmek

düşüncesi silinmemiş, tersine yaşamakta devam etmiş, başka biçimlere bürünmüştür. Karahanlı, Gazneli ve Büyük Selçuklar zamanında yaygınlık hızlanmış, birbirinden ilginç mezar anıtlarının yaratılması olanağı bulunmuştur (Kuban 1973).

Şekil 11. Dağ keçisi figürlü heykel (http://www.turkleronline.com/images/Resim_Galerisi/galeri/kultigin_kulliyesinin_de.jpg)

Şekil 12. Mezar Taşları (http://www.astroset.com/bireysel_gelisim/kadim/images/kr19.jpg)

Anadolu'da çok değişik biçimler içinde gelişme gösteren mezar anıtları ve türbeler, bölgesel özellikleri de benliklerinde eriterek, Anadolu Selçuklu ve Beylikleri devrinde kendilerine özgü görünümlere ulaşmışlardır. Bu konuda zaman zaman insan, hayvan, kuş ve bitkisel kabartmalarla zenginleşen türbelerin yanı sıra mezar taşlarından da söz edilmelidir. Selçuklu ve Beylikler devri mezar taşları da insan, hayvan ve kuş tasvirleriyle bezenmiştir (Şekil 12). Bu tip mezarların ortaya çıkmasını Anadolu'da Şamanizm'in etkisine bağlamak olasıdır (Kuban 1973).

Osmanlılar anıtsal yapılara, ilginç türbelere rağmen, mezar taşlarında da figüratif sembollere yer vermişlerdir. Yine de Osmanlı mezar taşları, ölen kişinin sosyal durumunu yansıtan taşlarıyla bir heykel, bir anıt niteliğine bürünmüşlerdir. Devrin büyüklüğü, önemi, bir olayın ardından o olayı toplumun benliğine sindirecek olan simgesel değerler, daha çok işlevsel nitelik taşıyan anıtsal yapılarla sağlanmıştır. Kuşkusuz

Kanuni Sultan Süleyman'ı simgeleyen, türbesi kadar yaptırdığı Süleymaniye Camii'dir (Şekil 13) (Sözen 1973).

XIX. yüzyılın sonu, XX. yüzyılın ilk çeyreği içinde İstanbul ve diğer Osmanlı kentlerinde bazı anıtların yükselmiş olduğu görülmektedir. Ayrıca bu dönemde eski Türk kentlerini değiştirmek, batı kentlerine benzetmek istekleri, farklı bir meydan düşüncesini de beraberinde getirmiş, Türk kenti dokusuna biraz yabancı olsa da, açılan meydanlar anıtlarla bezenmeye başlamıştır (Kuban 1973).

Cumhuriyet Dönemi'nde Anıt

Cumhuriyet'in kuruluşu Türkiye'de pek çok alanda olduğu gibi heykel sanatı açısından da bir dönüm noktası olmuştur. Heykel sanatının bir kurum olarak gelişimini başlatan en önemli adımlar bu dönemde atılmıştır. Cumhuriyet'in ilanı çağdaşlaşma girişimlerini tüm kültürel kurumları kapsayacak bir eylem dizisine dönüştürerek başarılı olmuştur. Bu başarı, bir ulusal kurtuluş savaşını gerçekleştirmenin siyasal ve moral gücüne dayanmaktadır (Güç 2005). Bu açıdan, Türkiye'de anıt denince, ilk akla gelen şüphesiz Atatürk Anıtları'dır. Cumhuriyet'in ilk yıllarından başlayarak, Atatürk anıtları, ülkenin dört bir yanında meydanlarda, parklarda ve kamu binaları önlerinde yerlerini almışlardır. Bir araya gelişin, ulusal beraberlik ve bütünlük fikrinin oluşumuna katkıları şüphesizdir.

Şekil 13. Çanakkale Şehitleri Anıtı (<http://www.kenthaber.com/Resimler/2005/08/05/00003629.jpg>)

Bu dönemde birçok yabancı bilim adamı ve sanatçı ülkemize gelmiş; Krippel, Torak, Kanonika gibi heykeltıraşlar H. Jansen'in hazırlamış olduğu imar planı çerçevesinde ve C. Hoiltmeister'in projeleri doğrultusunda başkentte heykel ve anıtlarını uygulamışlardır (Alkar 1991).

XX. yüzyılın ilk yarısına değin belirli konular heykel sanatının oluşumunu etkilemiştir. Bu dönemde belirli nesne ve konular betimlemek yerine, betimleyici ol-

mayan soyut heykeller de ortaya konmuştur (Güç 2005).

Sanatın diğer dallarıyla birlikte heykel sanatı da XX. yüzyılın ikinci yarısına kadar hiçbir dönemde görülmemiş olan yoğun bir gelişim gerçekleştirmiştir. Tüm değerlerin alt üst oluşuyla, yaşam değişiminden heykel sanatı da payını almıştır. Heykelin bu köklü değişimlerle müze objesi olmaktan kurtularak yaşamın içine katılması, izleyici ile yeni ilişkiler kurarak onu edilgen konumdan çıkarması iç mekândan dış mekâna dönüşünü güçlendirmiştir (Karaaslan 1993).

Açık Alan Heykellerinin Çevre ile İlişkisi

Belli bir alana yönelik heykel ya da anıt tasarlanırken, onların görsel ve plastik etkileri kentin mimariyi de içeren mekânı ile birlikte değerlendirilmelidir. Çevre ve mimari ile anıt arasında uyumlu bir ilişki yer almalıdır. Bir resmi, bir heykeli yapan kişi de hangi bütünün parçası olduğunu, hangi çevreye oturduğunu, hangi toplum ve üretim biçiminin, nasıl bir tarih uzantısı ve parçası olduğunu bilmelidir (Kabaş 1976).

Aşağıda önce Konya Atatürk Anıtı tanıtılmış; açık alan heykellerinin ve anıtların çevre ile ilişkisi fiziksel ve toplumsal açıdan ele alınmış, anıt belirlenen ölçütler açısından üzerinde değerlendirmeler yapılmıştır.

Konya Atatürk Anıtı

Cumhuriyet Dönemi'nde ilk Atatürk Anıtı projesi 1925 yılında Konya'da başlamıştır. Anıtın kaidesi, üzerindeki Atatürk heykelinden bağımsız olarak tasarlanmış olup, Konya'lı kadınları tasvir edecek olan bir heykel için Konya Valisi Muammer Bey'in öncülüğünde 1917 yılında Mimar Muzaffer (1881-1920) tarafından tasarlanmıştır. Kaide Konya Karatay Medresesi'nin mimarisinden esinlenilerek yapılmıştır. (<http://www.sanalmuze.org/sergiler/contentz.php?imgid=3545&ic=45&sergi=569&pg=0&order=1>)

Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte, kentlerin meydanlarına kurtuluş sonrası cumhuriyet ve ilkelerini konu alan anıtların yapılmasına duyulan ideolojik gereksinimle 1924 yılında Konya Belediye Meclisi yarım kalan abidenin tamamlanması ve üzerine de Atatürk'ün heykelinin dikilmesine karar vermiştir (Anonim, 1973).

Sonraki yıllarda Konya Belediye Başkanı Kazım Gürel'in öncülüğünde heykel Avusturyalı Heykeltıraş Heinrich Krippel'e (1883-1945) yaptırılmıştır (Şekil10). Bunun sebebi, bu dönemde bu anıtları yapabilecek yetkinlikte Türk heykeltıraşların olmamasıdır (Dülgerler ve Yenice 2008). Heykelde Atatürk sol elinde kılıcını tutmakta ve sağ eliyle de yerden çıkmakta olan buğday başaklarına uzanmaktadır. Krippel, asıl kaide olarak kullanılan Ziraat Anıtı ile uyumlu olması için Atatürk Heykeli'ne yaptığı küçük kaidenin üzerine Rumi motifler işlemiştir. Ayrıca buğday başakları da "Ziraat Abidesi" fikrine uygun olması açısından kullanılmıştır. Asker kimliğiyle öne çıkan

Atatürk heykeli, mareşal üniforması ve onu saran bir pelerin içerisinde ayakta durmaktadır.

Şekil 14. Konya Atatürk Anıtı'nın Kaidesi olarak kullanılan "eski" Ziraat Anıtı (Orijinal 2009).

Kaide olarak kullanılan Ziraat Anıtı 96 cm yüksekliğinde her bir kenarı yaklaşık 6 m uzunluğunda olan sekizgen bir platform üzerine yerleştirilmiştir. Anıt dört cephede taç kapı şeklinde tasarlanmıştır. Bu taç kapılara her yönden 6 basamakla ulaşılmaktadır (Dülgerler ve Yenice 2008).

Şekil 15. Anıtın genel görünümü (Orijinal 2009).

Anıtın alt köşelerinde alemlı kubbecikler ve üst köşelerinde ise aslan başlı fiskiyeler yer almaktadır. Kubbeciklerin üzerinde Selçuklu ve Osmanlı bezemelerinde kullanılan motifler görülmektedir. Aslan başları ise Antik Roma Dönemi'nde kullanılan öğelerdir. Sütunçelerde yer alan çiçek motifleri Mimar Muzaffer Bey tarafından işlenmiş, bu fikir özellikle İlhanlı taş işlemeciliğinde öne çıkmış ve uygulanmıştır. Taç kapıların alınlıkları Rumi motiflerle süslenmiş, sütunçelerde ise mukarnaslı kemer bulunmaktadır. Mukarnas işlemeciliğinde Osmanlı Dönemi özelliklerinin uygulandığı görülmektedir. Taç kapıların alınlıkları büyük

Rumi motiflerle süslenmiştir. Motiflerle birlikte alınlıkta iki adet de çini kabara yer almaktadır. Bu kabara-lar lacivert seramikten yapılmış ve süslemesizdir (Dülgerler ve Yenice 2008).

Konya Atatürk Anıtı'nın Toplumsal Açından Çevre ile İlişkileri

Bu bölümde heykelin çevresi ile ilişkileri konu, kronoloji, fayda ve sosyo-kültürel kabul edilebilirlik ölçütleri açısından değerlendirilecektir.

Konu: Bir açık alan heykelinin konudan öte sadece plastik etkileri ve mekânla olan ilişkileri doğrultusunda oluşturulup yerleştirilebilir olması ile birlikte (Kabaş 1976), bir anıt her zaman bir konuya sahip olmalıdır. Anıt kavramının anlamında yer alan anmak eylemi de bunu gerektirmektedir. Anıtın konusu onun anlattığı bir hikâye, temsil ettiği bir olay ya da kişi olabilir. Konya Atatürk Anıtı da bir tarım kenti olan Konya'ya referans vermekte, aynı zamanda askeri kostümlü Atatürk heykeli de Cumhuriyet'in ruhunu ve aynı zamanda Atatürk'ün tarıma verdiği önemi yansıtmaktadır. Kaidenin üzerinde yer alan geometrik süslemeler ve bitkisel motifleri içeren süslemeler ziraat anıtı konseptini güçlendirmektedir.

Şekil 16: Konya Atatürk Anıtı'nda Atatürk figürünün görünümü (Orijinal 2009).

Anıtın kaidesi ise Selçuklu Mimarisi'ne referans vermekte ayrıca Osmanlı Mimarisi'ne gönderme yapmaktadır.

Kronoloji: Kronoloji heykelin ya da anıtın temsil ettiği dönemi tanımlamaktadır (Kurtaslan 2005). Kronoloji aynı zamanda temsil edilen dönemi simgeleyen sanatsal akımı da ifade etmektedir. Konya Atatürk Heykeli kaidede yer alan Selçuklu, Osmanlı, İlhani Dönemlerine referans veren süslemelere simgesel olarak yer verilmiş olsa da, kronolojik açıdan askeri kostüm içerisindeki Atatürk figürü ile Milli Mücadele ve Cumhuriyet Dönemi'ni temsil etmektedir.

Modern yapıların varlığı ile birlikte, heykelin içerisinde yer aldığı meydanın çevresindeki yapıların çoğunun inşası (Gazi Lisesi, Amber Reis Camii, Devlet

Tiyatrosu binası) heykelin yapıldığı döneme denk gelmektedir (XX. yüzyıl başı). Bu açıdan meydana karakterini veren yapıların anıt ile kronolojik açıdan uyum içerisinde olduğu söylenebilir.

Şekil 16. Konya Gazi Lisesi

Fayda: Fayda, anıtın (ve açık alanda yer alan diğer sanat yapıtlarının), yer aldığı mekâna ve topluma kazandırdıklarını ifade etmektedir. Açık alanda yer alan heykel ve anıtların genel olarak pek çok faydaları vardır: Günümüzde açık alan heykelleri ve anıtlar, görsel sanatların çevreye girebilmesinin en somut örnekleridir. Mekâna kazandırdığı nitelikleri irdelediğinde, boşluğun canlanmasına, hareket kazanmasına olanak sağladığı görülmektedir (Karaaslan 1993).

Başarılı yapıtlarıyla tanınan heykeltçi Noguchi'ye göre anıt bir süs unsuru değildir; birlikte yaşamak ve doğayla ilişkiyi kurmayı sağlamak gibi "fayda"ları olan bir unsurdur (Güç 2005).

Günlük yaşam alanlarına giren, sanat yapıtı, çevresiyle yeni bir düşünsel ilişki oluşturur ve eğitici bir görev üstlenir. Günlük yaşamın davranış ve işleyişine katıldığı oranda kenti süsleyen objeler niteliğinden kurtulur ve kendi çevresini oluşturur, belirleyici olur, süreç içerisinde fiziksel bir cisim olmanın ötesinde var olduğu mekânın belleğini oluşturur. Heykel ve anıt kentlerde görerek ve algılayarak ortak bir toplumsal bilinç oluşturmada önemli bir misyon üstlenir." (Ergin, 1993)

Konya Atatürk Anıtı da bu genel faydaları sağlamaktadır. Atatürk figürü, tarihsel uygarlıklara referans veren tasarım özelliği, tarım konsepti ile kent halkı ve kente gelen diğer ziyaretçilerde ortak bir bilinç ve farkındalık uyandırmakta ve kentin geçmişteki özgün kimliğine dair bilgiler vermektedir. Askeri kostümlü Atatürk imgesi, Kurtuluş mücadelesi ve Cumhuriyet kavramlarının izleyicinin bilincinde canlı tutulmasını sağlamaktadır. Çevre düzenlemesi ile birlikte ele alınmış olan anıt, yoğun kullanılan bir kentsel mekânda "özgün belirleyici" (landmark) niteliğindedir.

Anıt mekânı ulusal bayramlar ve diğer önemli ulusal günlerde tören alanı olarak kullanılmaktadır. Anıt aynı

zamanda içinde yer aldığı meydana adını vermiş ve bu mekânı adıyla da karakterize etmektedir.

Meydan yoğun araç trafiğinin düğüm noktası halindedir. Anıtların gözlenebilmesi ve birlikte yaşanılabilirliği için çevresiyle birlikte ele alınması ve yaya kullanımının yoğun olduğu mekânlarda yer alması gereklidir. Her ne kadar etrafındaki küçük alanda peyzaj tasarımı çalışması yapılmış olsa da, ulaşım planlamasındaki hatadan kaynaklanan sorunlar, yayaların anıtı yakın çevresine yönelmesine ve bu mekânı kullanmasına engel olmaktadır.

Yine de anıtın baktığı cephede yer alan mekâna oturma elemanları yerleştirilerek mekânın cazibesi artırılabilir. Fakat asıl planlama kararı alanın yayalaştırılmasına yönelik olmalıdır. Atatürk Heykeli'nin dönük olduğu batı tarafta yer alan otopark kaldırılmalıdır. Anıtın gece aydınlatılması da halkın ondan gece de "fayda"lanmasına sağlamaktadır.

Sosyo-kültürel kabul edilebilirlik: "Sosyo-kültürel kabul edilebilirlik konusu tartışmaya açık bir konu olmakla birlikte, toplumun değer yargıları ve beğenilerine uygunluk ile ilişkilidir. Burada, anıtın konusu önem taşımaktadır. Ya da örneğin figüratif bir heykelin, temsil ettiği ve topluma mal olmuş bir kişiye olan benzerliği önemli olabilir. Bu bağlamda yine de sanatçı özgünlüğünü korumalı, toplumun bir adım önünde yer alarak onu geliştirmeye yönelik eserler sergileyebilmelidir" (Kurtaslan 2005).

Kentleri simgeleyen meydanlarda ulusların bağımsızlıklarını kazanmasında rol oynayan ulusal kahramanların anıtlarının dikilmesi gelenek haline gelmiştir. Bu bağlamda Konya Atatürk Anıtı sosyo-kültürel açıdan kabul edilebilir durumdadır. Heykelin Atatürk'ün fiziki görünümüne olan benzerliği de bu kabul edilebilirliği kolaylaştıran önemli bir etken olmuştur (Kurtaslan 2005).

Konya Atatürk Anıtı'nın Fiziksel Açıdan Çevre ile İlişkilerinin İrdelenmesi

Hacim: Hacim kavramı ölçek ve oranla doğrudan ilişkilidir. Örneğin yatay ve düşeydeki oransızlığın insan sağlığı ve psikolojisi açısından olumsuz etki yarattığı düşünülmektedir. Bu noktada heykelin ya da anıtın alandaki boyutlarını düşünmek yerinde olacaktır. Mekâna göre çok küçük olan anıt istenilen etkiyi sağlayamayacak ve algılanması güçleşecektir. Diğer yandan yerleştirildiği mekâna göre çok büyük ölçülere sahip bir anıt ise izleyicilerde rahatsızlık yaratan, bunaltıcı, ezici, can sıkıcı bir etki oluşturabilir. Büyük hacimli bir heykelin etkisi ise sadece hacim ile değil, heykelin dinamizmi ve "ritmi" ile birlikte kendini hissettirmektedir (Kurtaslan 2005). Her iki durumda da anıt, gerçek anlam ve amacını yitirecektir. Doğru tasarlanmış ve mekâna uyum sağlamış doğru oranlara sahip, çevre değerlerine uzak düşmeyen heykel ve anıtlar istenilen görsel ve psikolojik etkiyi sağlayacak ve çevreye gereken dinamizmi getirecektir (Kabaş

1976). Heykelin hacmi yerleştirildiği kentsel mekânın ölçeği ile "uyum"lu olduğu zaman o mekânda bir "birlik" ve "denge"den söz edilebilir.

Heykel ustası Z. Müridoğlu bu konuda "birçok anıt, bulunduğu alana uygun büyüklükte olduğu halde göze pek de görünmez. Boşluklar ve biçimler ne denli birbirine bağlanır, ne denli basitleştirilirse anıt o denli fazla büyür, bulunduğu alanı doldurur ve taşar. (Anonim 2001).

Konya Atatürk Anıtı'nın kaide yüksekliği 6,5 m, heykel yüksekliği ise 2,8 metre olmak üzere anıtın toplam yüksekliği 9,3 metre'dir (Dülgeler ve Yenice 2008). Anıtın kaidesi daha önceden tek başına bir anıt olarak tasarladığından Atatürk Heykeli'ne oranla hacmi büyüktür. Kaide sadece heykeli taşımak işlevini üstlenmeli, heykel ile hacimsel rekabete girmemelidir (Kurtaslan 2005).

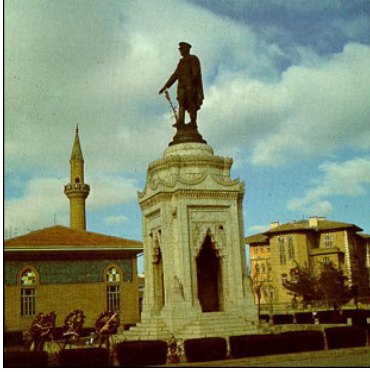
Şekil 16. Anıt ve komşu alandaki çok katlı konutlar (<http://www.buyutec.net/p-konya-ataturk-aniti-4382.html>)

Anıt'ın yakınına çok katlı bina yapılması durumunda anıtın pozisyonunu olumsuz etkileyeceği, bakım ve idamesinin zorlaşacağı, çevre düzeninin bozulacağı gibi sebeplerden dolayı belediyece yapıların üç kattan yüksek yapılmaması ve giriş katlarının ticari amaçla kullanılmaması kararı alınmıştır fakat uygulamada bu karara uyulmadığı gözlemlenmektedir (Şekil 16). Bu durumda anıta oldukça yakın olan konutlar kendi hacimlerinin baskınlığı ile onun hacimsel etkisini azaltmaktadırlar.

Amber Reis Camii'nin anıta olan mesafesi de konutlarınki ile aynıdır. Mimari üslubu ile de ilgi çeken cami de anıt ile biçimsel ve hacimsel rekabete girmektedir (Şekil 17).

Anıtın peyzaj tasarımında kullanılan budanmış şimşir bitkileri ve mazıların hacmi, onun hacminin algılanmasını engellemeyecek niteliktedir. Anıt, çevresi ile

hacim açısından doğru mekânsal ilişkiler kuramamaktadır. Bu durumda; anıtın yer aldığı mekânın sınırlarının tanımlı olmaması, anıt mekânının araç trafiğinin bitişiğinde yer alması ve buna bağlı olarak anıtın mevcut koşullardaki konumu gibi konular etkili olmaktadır (Şekil 17).

Şekil 17. Anıt ve Amber Reis Camii (<http://img371.imageshack.us/img371/7906/0820oq.jpg>)

Şekil 18. Konya Atatürk Anıtı'nın konumunun uydu fotoğrafında görünümü (www.googleearth.com).

Biçim: Heykelin ya da anıtın konusu, malzemesi, kütlesi ve çevrenin fiziki nitelikleri onun biçimi ile ilgili olan kavramlardır. Işık, heykelin ya da anıtın biçimi ve kütlesi üzerinde etkili olan bir unsurdur. Örneğin masif ve boşluksuz bir heykel ya da anıtta ışık, parçalanma olanağı bulamadığından anıtsallık artacaktır. Boşluklu yapıtlarda ise ışık, farklı algılama olanakları oluşturarak mekâna dinamizm katacaktır (Karaarslan 1993). Ayrıca farklı doğrultudaki (yatay-dikey) ya da karakterdeki (formal-informal) biçimlerin birlikte kullanımında zıtlık elde etmek de mümkündür.

Konya Atatürk Anıtı'nın kaidesi dört cephede taç kapı şeklinde tasarlanmış, bu kapıların oluşturduğu boşluklar anıta görsel çeşitlilik ve hareket katmıştır. Üzerinde çok zengin süslemelerin yer almasıyla birlikte kütleli olarak yalındır. Geometrik olarak tasarlanmış olan kaidenin biçimi, etrafındaki yeşil alanın biçimini de belirlemiş ve bu açıdan bir uyum oluşturulmuştur. Meydan olarak nitelendirilen alanın biçimi ise gelişigüzel ve tanımsız niteliktedir. Anıt çevredeki tarihi yapılarla aynı dönemde inşa edilmiş olmakla birlikte Selçuklu Dönemi yapılarına referans verdiğinden, biçimsel olarak yakın çevresindeki tarihi yapılardan ayrılmaktadır. Bu özellik ise anıtı daha çok göz önüne çıkarmakta ve algılanabilir kılmaktadır.

Anıtın biçimi düşey olarak algılanmakta, çevrede yapı yoğunluğunun ve yüksekliğin fazla olmaması bu "düşey" algılamayı desteklemektedir. Taç kapıların oluşturduğu boşluklar ve kaidede yer alan zengin hareketli süslemeler heykelin statik özelliğini azaltan unsurlardır. Bu özellik de onu meydana yer alan diğer modern ve tarihi yapılardan ayırmaktadır.

Şekil 20. Kaide detayı ve Amber Reis Camii (www.wowturkey.com)

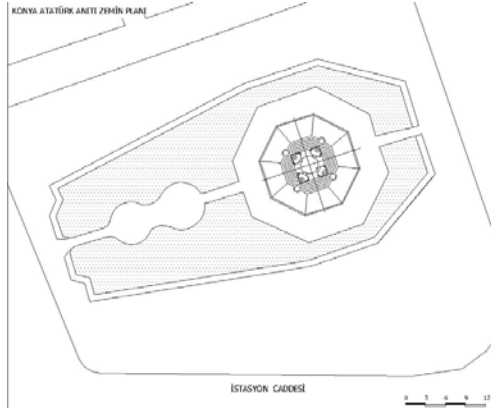
Motiflerle birlikte alınlıkta yer alan iki adet seramikten yapılmış lacivert çini kabara Amber Reis Camii'nde ve Gazi Lisesi'nde dikkati çeken çini süslemelere referans verdiği söylenebilir (Şekil 16 ve Şekil 20.).

Anıtın biçimi, genel olarak geometrik tasarımıyla çevredeki açıklıkta yakın ve uzaktaki bitkilerin oluşturduğu organik biçimlere ve dokuya tezat olarak ön plana çıkmaktadır. Heykelin kuzey tarafındaki yeni konutlar ise daha modern "biçim"ler olarak ortaya çıkmaktadır. Anıtla bu yapılar arasında oluşan biçim ve üslup zıtlığı olumsuz bir özellik olarak ortaya çıkmamakta, bu durum yine anıtı ön plana çıkaran bir özellik olarak ortaya çıkmaktadır.

Peyzaj tasarımı irdelendiğinde anıtın batı tarafında informal döşeme tasarımının genel geometrik biçimlerle uyumsuzluk sergilediği görülmektedir (Şekil 21).

Anıt çevresi peyzaj tasarımında kullanılan budanarak yarım küre biçimi verilmiş şimşir bitkileri anıtın geometrik biçimiyle tezat olarak ortaya çıkmış ve bu

geometrik formu yumuşatıcı bir etki oluşturmuştur. Anıtın ön cephesinin baktığı yürüme aksının başlangıcında yer alan konik bitkiler (*Thuja orientalis*) anıtı ve taç kapısını vurgulamaktadır fakat bu vurgu etkisi artırılmalıdır. Örneğin aynı bitkinin, yer aldığı aks boyunca kullanımı bu etkiyi artırılabilir. Anıt çevresi peyzaj tasarımında büyük boylu ve çaplı bitkileri kullanılmaması ve horizontal bitkilendirme yapılması anıtın görünür ve algılanır olmasını sağlamıştır.

Şekil 21. Anıt ve peyzaj projesi (Dülgerler ve Yenice 2008).

Malzeme: Anıtta yer alan Atatürk Heykeli bronz, kaidesi ise mermerden inşa edilmiştir. Anıt, açık renkli malzemeden inşa edilmiş olan kaidesi ile ön plana çıkmaktadır. Anıt, kaidesinin malzemesiyle çevresinde aynı dönemde inşa edilmiş olan diğer yapılardan (Gazi Lisesi, Amber Reis Camii) çarpıcı bir şekilde ayrılmaktadır. Bu durum, alanda kuzey tarafta kalan komşu modern yapılarla ve fonda yer alan yeşil doku ile olan ilişkisinde de geçerlidir.

Taşın sert ve soğuk etkisi, özellikle kaidenin kavisli alınlığıyla ve bunun yanında içerdiği üç boyutlu motif ve ince taş işçiliği ile neredeyse hissedilmemektedir. Bununla birlikte Ziraat Anıtı konseptine uygun olarak seçilen palmet motifleri ve diğer organik motifler anıtın yer aldığı mekânda yer alan bitkilerin oluşturduğu organik dokuyla uyumludur (Şekil 22 ve 23). Aynı zamanda anıtın geometrik ve kesin çizgilerle algılanmasını sağlayan taç kapı, sütunçeler, basmaklar vb. mekândaki yumuşak formlu (budanmış) ve diğer bitkilerin oluşturduğu dokuyla zıtlık sergilemekte, bu da olumlu bir tasarım özelliği olarak ortaya çıkmaktadır.

Anıtın yer aldığı mekânda döşeme malzemesi olarak kullanılan beton plak taş, renk ve doku açısından anıt ile uyumsuzdur.

Yerleştirme: Anıtın yerleştirileceği sosyal çevrenin özellikleri kadar, içerisinde yer alacağı fiziksel çevrenin özellikleri de onun anlamlı kılınmasında önemli

dir. Burada “yerleştirme” başlığı altında ele alınan, çevrenin fiziksel niteliktedir.

Anıt, yapısına uygun ve doğru bir mekânda sergilenmediğinde, mekân ise konumuna uygun ve yapısıyla örtüşen bir sanat yapıtıyla buluşturulduğunda anıt ve alan birlikteliği işlevlerini sürdürebilecektir (Güç 2005). Sitte'ye göre kentsel tasarımcıya rehberlik edecek bir takım kuralları olmalıdır. Örneğin heykeller, Ortaçağ ve Rönesans kentlerinde olduğu gibi trafik sirkülasyonunun olmadığı meydanlarda sergilenmelidirler (Kurtaslan 2005).

Şekil 22. Kaide süslemeleri detayı. (<http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=16212&start15>)

Şekil 23. Kaide süslemeleri detayı. (<http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=16212&start15>)

Bir meydana merkeze yerleştirilen heykel, çevresindeki mekânı organize etmektedir. Bu heykel insanları çevresine çekerek meydan üzerinde güçlü bir çevresel etki yapmaktadır. Farklı yazarlara göre değişken olmakla birlikte meydanın merkezi, aktiviteler için boş bırakılmalıdır (Kurtaslan 2005).

Konya Atatürk Anıtı kentin batısında yer alan ve dönemin kent girişi niteliğine sahip istasyon ile kent merkezini bağlayan İstasyon Caddesi üzerine yer almaktadır. Anıt, konum itibarı ile kent merkezine yakın ve yoğun kullanıma maruz olan bir alanda yer almaktadır. Anıtın yakın çevresinde yer alan lise, cami, tiyatro, stadyum, resmi kurum, dükkân ve konut gibi yapılar bu kullanımı desteklemektedir. Bu açıdan

anıtın kentteki konumu uygundur. Öte yandan anıt yoğun trafik akışının yer aldığı ulaşım alanına bitişik bir pozisyonda yer almakta, bu durum anıtın ve içerisinde yer aldığı mekânın kullanılabilirliğini azaltan önemli bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durumla ilgili olarak sınırları ve biçimi tanımsız olan mekân meydan olarak algılanamamakta, yerleştirme açısından anıt ve meydan arasında doğru ilişkiler kurulamamaktadır. Yerleştirmede meydanın biçimine ilişkin ilkeler izlenememiştir.

Mekândaki konumundan dolayı anıtın yoldan araçlarıyla geçenlerce izlenme süresi çok kısadır. Ayrıca anıt araçlarının içerisinde onu izleyenlerin dikkatlerini dağıtarak kazaya neden olabilecek pozisyonudur.

Anıt kendisine ayrılmış olan mekânın merkezinde yer almaktadır fakat bu merkezi yerleştirme, meydan mekânın organizasyonundaki sorunlar ve araç trafiğinin varlığı nedeniyle algılanamamaktadır.

Araştırma Sonuçları ve Tartışma

Kentsel mekânda açık alan heykelleri geçmişten günümüze farklılaşan süreçler geçirmiş, bugün ise değişen kentsel dinamiklerle oldukça önemli roller üstlenmiştir. Kentlilik bilinci oluşturma, kente ve mekâna kimlik kazandırma, kentsel mekânı estetez etme ve zenginleştirme, estetik ve toplumsal bilinç oluşturma gibi konularda çok önemli katkılara sahip olmuştur. Bütün bu roller ise “kentlileşme” için önemli bileşenlerdir.

Açık alan heykellerinin ve anıtların yukarıda sayılan rolleri yerine getirebilmesi için fiziksel ve toplumsal açıdan çevresi ile doğru ve olumlu ilişkiler kurması gerekmektedir. Ülke genelinde anıtlar, genellikle bu ilişki kurulmaksızın yerleştirilmekte, anıtların ve içlerinde yer aldıkları kentsel mekânların algılanabilirlikleri sağlanamamaktadır. Açık alan heykellerinin çevre ile olan fiziksel ve toplumsal ilişkileri Konya Atatürk Anıtı örneğinde ele alındığında da aynı problemler mevcuttur.

Anıtın toplumsal açıdan çevre ile olan ilişkileri şu şekildedir: anıt, ziraati ve Cumhuriyet Dönemi’ni simgeleyen konusundan dolayı kentsel çevre ile; *kronolojik* açıdan ise meydana karakterini veren yapılarla uyum içerisinde. Yine de anıt kentlilere *fayda* sunmakta olup, *sosyo-kültürel açıdan “ kabul edilebilir”*dir. Anıtın, içerisinde yer aldığı fiziksel çevre ile olan ilişkileri ele alındığında ise şu sonuçlara ulaşılmaktadır: Anıtın *hacimsel* etkisi hemen yanı başındaki yüksek yapılarca azaltılmaktadır. Anıt, *biçimsel* özellikler açısından yakın çevredeki tarihi yapılar ile uyumludur. Tarihi olmayan yapılar ile olan biçim ve üslup zıtlığı ise anıtın algılanabilirliğini artırmaktadır. Anıtta yer alan bitki motif ve figürler mekândaki peyzaj tasarımı ile uyum sergilemektedir. Anıt, kaidesinin *malzemesiyle* çevresinde aynı dönemde inşa edilmiş olan diğer yapılardan ayrılmaktadır. Araç trafiğinin ortasına ve sınırları belirsiz bir kentsel mekâna *yerleş-*

tirilmiş olan anıt yeteri kadar algılanamamakta ve yayalarca yaşanılmayan bir mekânda yer aldığından, anıtın kendisi de yaşayamamaktadır.

Anıt ve çevresi ile olan ilişkilerindeki sorunlar irdelendiğinde, sorunların daha çok “fiziksel açıdan” olduğu görülmektedir. Bu açıdan anıtın, içerisinde yer aldığı kentsel mekânla olan hacimsel ve yerleştirme açısından olan ilişkilerinin çözümünde bir takım önlemlerin alınması gerekmektedir. Öncelikle anıt, çok yakınında yer alan konutlar ve mevcut cami ile hacimsel rekabete girdiğinden, doğru ölçek ilişkileri kurularak mekânda daha merkezi bir konuma yerleştirilmelidir. Bununla birlikte anıtın yer aldığı kentsel mekân araç trafiğine kapatılmalı, alternatif araç ulaşımı olanakları aranmalıdır. Yayalara ayrılan kentsel mekânda anıt kentlilerce maksimum izlenme olanağına sahip olacak, mekân ise yaşanan ve anlamlı bir mekân haline gelecektir. Yayalaştırılan mekânda yapılacak olan peyzaj tasarımı ile anıtın biçimsel özellikleri ön plana çıkarılmalı, kullanılabilirliği artırmak amacı ile alan donatı elemanlarınca zenginleştirilmelidir. Böylece anıt, bulunduğu kentsel mekânla bütünleşen bir parça olarak, onun prestijini artıracak, mekânsal ve kentsel kimlik oluşumuna katkıda bulunabilecektir.

Yaşanılan, insanı mutlu kılarak yaşam kalitesini yükseltecek, başarılı kentsel mekânların oluşumunda sanatın ve estetiğin rolü mutlaka olmalıdır. Bu açıdan, çağdaşlaşmanın önemli göstergelerinden biri olan kaliteli kentsel mekânların oluşumunda sanatçı, peyzaj mimarı, kent plancısı gibi disiplinler kolektif çalışma sergilemelidirler. Bu çalışma sürecinde açık alan heykellerinin ve anıtlarının çevre ile olan fiziksel ilişkilerinin yanında toplumun sosyo-kültürel yapısı da gözletilmeli, gelecek nesillerin de vizyonlarını genişletecek tasarımlar gerçekleştirilmelidir.

Kaynaklar

- Akyürek, F., 1999. Cumhuriyet’in Renkleri, Biçimleri ISBN 975-7306-40-1 Tarih Vakfı Yayınları. İstanbul.S.4.
- Alkar, B., 1991. 2000’li Yıllarda Ankara Kentinin Açık ve Yeşil Alanlarında Heykelin Yeri Ne Olmalıdır? Peyzaj Mimarisi Derneği. Ankara Büyükşehir Belediyesi. Ankara.
- Dülgerler, O., ve Yenice, T. K. 2008. Türklerde Anıt Mimarisinin Bir Örneği. *Selçuk Üniversitesi müh.-Mim. Fak.Derg.*, 23(1): 67-77.
- Ergin, N., 1993. Kent Mekânlarındaki Heykeller ve Ağaç Heykel Sempozyumları. Sanat Çevresi. Sayı: 38. İstanbul.S.10,14.
- Ergin, N., 1998. “Heykel ve Çevre İlişkisi”. Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü Sanatta Yeterlik Tezi. İstanbul.S.8,10.
- Güç, M., 2005. Açık Alan Heykellerinin Kent Estetiğine Katkısı. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilim-

B. Öztürk Kurtaslan ve T. Hatipoğlu. / *Selçuk Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi* 25 (4): (2011) 79-90

- ler Enstitüsü Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı. Adana.S.1,2,6,10,16,26,28,55,62. http://www.1resimler.com/data/media/1196/paris_Eiffel%20_kulesi.jpg
- Kabaş, Ö., 1976. Tüm Çevresel Gerçekçilik Bildirişim ve Siberetik Kuramları Açısından Plastik Sanatların Oluşumuna Bir Bakış. İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi. Yayın No: 69. İstanbul.S.10,15,16. <http://www.broroy.com/notre%20dame%20cathedral.jpg>
- Karaaslan, S., 1993. "Kentsel Doku İçinde Yer Alan Açık Alanlarda Heykel Tasarımları". Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanatta Yerlik Tezi. Ankara. S.10,13. http://www.buyutec.net/data/media/42/Edirn_Selimiye-cami.jpg
- Kuban, D., 1973. Anıt Kavramı Üzerine Düşünceler *Mimarlık Dergisi Sayı, 7:7,8,9.* www.calder.org (2005)
- Kurtaslan, B.Ö., 2005. Açık Alanlarda Heykel-Çevre İlişkisi ve Tasarımı. Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Kayseri. S.12,13,14. www.googleearth.com
- Önder, S., Aklanoğlu F., 2002. Konya Kenti Meydanlarının Tasarım ve Planlama Yönünden Değerlendirilmesi. Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Konya. http://www.guid روما.com/piazza_san_pietro.jpg
- Özsezgin, K., 1991. Başkent ve Anıt-Heykeller, Peyzaj Mimarisi Derneği. Ankara Büyükşehir Belediyesi. Mayıs 1991 Sayı:30, Ankara. S.11,15. http://images.travelpod.com/users/foothills_bears/1.11/83306859_nelsonxs-monument-in-trafalgar-square.jpg
- Özyaba, M. 1999. Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı, Karadeniz Teknik Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Ders Notları No:54, Trabzon. http://www.kesfetmekicinbak.com/fotograf/kultur/06449/images/imperiaflex_0_15_0.jpg
- Turani, A., Dünya Sanat Tarihi, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1992.S.6,7,8. <http://www.kenthaber.com/Resimler/2005/08/05/00003629.jpg>
- Yılmaz, M., 1999. Heykel Sanatı S.13,14. www.koman.org (2005)
- Dipnotlar ve Kaynakça** www.noguchi.org (2005)
- http://www.astroset.com/bireysel_gelisim/kadim/imag es/kr19.jpg www.ntvmsnbc.com
- <http://theallseeingeye.tv/parthenon-and-the-acropolis-landmark-1.jpg>
- http://www.turkcleronline.com/images/Resim_Galerisi/galeri/kultigin_kuliyesinin_de.jpg
- http://www.wirednewyork.com/landmarks/liberty/imag es/statue_of_liberty.jpg adreslerinden alınmıştır
- Yılmaz, A., Sözlü Görüşme, Konya, 2008. www.wikipedia.org